

بررسی میزان و درصد اسانس سه گونه آویشن دنیایی

(*Thymus daenensis*)، آویشن آناتولی (*Thymus fallax*) و

آویشن باغی (*Thymus vulgaris*)

در مرحله قبل از گل دهی در استان یزد

حسین شمسی محمود آبادی^۱، عباس زارع زاده^۲، فریده گشسبی^۳

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد میبد پست الکترونیک: shamsi_35@yahoo.com

۲- عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان یزد

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد زراعت دانشگاه آزاد واحد میبد

چکیده

به منظور بررسی میزان و درصد اسانس سه گونه آویشن دنیایی، آناتولی و باغی در مرحله قبل گلدهی آزمایشی به صورت طرح بلوک کامل تصادفی در سه تکرار در سال ۱۳۸۸ در ایستگاه تحقیقات گیاهان دارویی استان یزد انجام شد. در این آزمایش میزان اسانس و درصد اسانس سه گونه مذکور در مرحله قبل گلدهی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج حاصل از تجزیه واریانس نشان داد که در مرحله قبل گلدهی اختلاف معنی دار بین این سه گونه از نظر میزان اسانس وجود داشت ($p \leq 0.05$). اما از لحاظ درصد اسانس اختلاف معنی دار بین سه گونه مشاهده نشد و همه در یک گروه آماری مشترک قرار گرفتند. مقایسه میانگین انجام شده نشان داد که گونه دنیایی از نظر میزان اسانس تولیدی در سطح بالاتری نسبت به دو گونه دیگر قرار داشت.

واژگان کلیدی: آویشن باغی، آویشن دنیایی، آویشن آناتولی، اسانس.

مقدمه

استفاده از گیاهان دارویی در درمان برخی از بیماری‌ها به دلیل عوارض کمتر نسبت به داروهای شیمیایی توجه بسیاری از افراد را به خود جلب کرده و سعی در توسعه و گسترش آنها شده است. که بیشتر از اسانس و عصاره‌ی این گیاهان استفاده می‌شود [۱]. اسانس و عصاره به عنوان منابع غنی جهت تهیه گیاهان دارویی و به عنوان نگه دارنده و آنتی اکسیدان در فرآورده‌های دارویی، غذایی و محصولات آرایشی و بهداشتی مطرح هستند [۲]. گیاه آویشن یکی از گیاهان تیره نعنائیان (*lamiaceae*) است [۳] که این گیاه به صورت ترکیبهای معطر غذایی در اکثر فرآورده‌های مهم استفاده می‌شود و در نواحی مدیترانه و برخی نواحی آسیا می‌روید. و امروزه در ایران نیز کشت و تولید می‌شود. اسانس این گیاه سرشار از ترکیبات فنولی و روغن‌های فرار می‌باشد. که دارای اثرات ضد قارچی و ضد میکروبی و همچنین ضد سرفه و خلط آور است. [۴] اسانس این گیاه بیشتر از گلها و برگ‌های این گیاه تهیه می‌شود و از دیگر خواص این گیاه اثر ضد اسپاسم، ضد نفخ، ضد روماتیسم و ضد عفونی کننده قوی است. و از آن برای تهیه محلول‌های دهان شویه و شربت‌های ضد سرفه به کار می‌رود [۵].

با توجه به اینکه یزد دارای اقلیم گرم و خشک است. کشت این محصول به خوبی صورت گرفته. کشت آن مفید واقع شده است. و هدف از این آزمایش تعیین بهترین گونه جنس آویشن جهت تولید میزان و درصد اسانس بیشتر این گیاه در استان یزد می‌باشد.

مواد و روش‌ها

این آزمایش جهت بررسی میزان اسانس سه گونه آویشن دناپی، آناطولی و باغی در مرحله قبل گلدهی می‌باشد و به صورت طرح بلوک کامل تصادفی در سه تکرار انجام شده که هر کرت شامل ۳ خط کاشت می‌باشد. که این مطالعه در ایستگاه تحقیقات گیاهان دارویی استان یزد به مساحت ۴۰ هکتار با مختصات عرض جغرافیای ۴۹، ۵۵، ۳۱ شمالی و طول ۲۷، ۱۵، ۵۴ شرقی به ارتفاع ۱۲۰۹ متر از سطح دریا انجام شده است.

متوسط بارندگی منطقه ۷۰ میلیمتر و بیش از ۸۰ درصد آن در فصل زمستان و بهار می‌باشد و میانگین درجه حرارت منطقه ۱۸/۸ درجه سانتی گراد است و براساس طبقه بندی دومارتن اقلیم منطقه فرا خشک گرم است خاک مورد آزمایش از نظر بافت خاک دارای بافت متوسط شنی- لومی است که از این لحاظ محدودیت خاصی برای نفوذ آب به خاک ایجاد نکرده و آبشویی به راحتی امکانپذیر است. با توجه به این امر شوری خاک نسبتاً مناسب بوده و تجمع نمک در آن کم می‌باشد. از لحاظ حاصلخیزی باتوجه به مصرف کودهای آلی و شیمیایی، خاک وضعیت مناسبی داشته و از لحاظ میزان عناصر زت و فسفر وضعیت کاملاً مناسبی دارد [۶]. این آزمایش به صورت طرح بلوک کامل تصادفی در سه تکرار در سال ۱۳۸۸ در ایستگاه تحقیقات گیاهان دارویی استان یزد انجام شد.

نمونه مورد آزمایش در هر کرت از ۴-۳ بوته جمع آوری شد. و سپس وزن آن اندازه گیری شد نیز بعد از خشک شدن نیز وزن خشک گیاه محاسبه شد و به مدت ۲ ساعت توسط دستگاه اسانس گیری، اسانس آن گرفته شد. اعداد بدست آمده در آزمایش پس از اطمینان از نرمال بودن آنها مورد تجزیه واریانس از طرق نرم افزار SAS قرار گرفتند.

نتیجه گیری

در این مطالعه بعد از توزیع نرمال شدن داده ها و آنالیز آنها مشخص گردید که در مرحله قبل گلدهی اختلاف معنی دار بین سه گونه مذکور از نظر میزان اسانس وجود داشت ($p \leq 0.05$). اما از لحاظ درصد اسانس اختلاف معنی دار بین سه گونه فوق مشاهده نشد و هر سه گونه در یک گروه آماری مشترک قرار گرفتند.

جدول ۱: تجزیه واریانس میانگین مربعات میزان و درصد اسانس .

میانگین مربعات			
درصد اسانس	میزان اسانس	درجه آزادی	منابع تغییر
12.73*	0.10	۲	تکرار
1.50 ^{n.s}	0.79*	۲	گونه
1.49*	0.064	۴	خطا
23.55	14.99		ضریب تغییرات (%)

n.S, **, *** به ترتیب بیانگر عدم تفاوت معنی داری و تفاوت معنی دار در سطح احتمال ۵ و ۱ درصد می باشند.

مقایسه میانگین انجام شده نشان داد که گونه دناپی از نظر میزان اسانس تولیدی در سطح بالاتری نسبت به دو گونه دیگر قرار دارد و نیز اختلاف معنی داری با دو گونه دیگر دارد. علت بالا بودن میزان اسانس آویشن دناپی را با توجه به یکسان بودن شرایط محیط و عملیات برداشت برای تمام گونه ها می توان در ساختار ژنتیکی گیاه جستجو کرد.

جدول ۲: مقایسه میانگین صفات مورد بررسی .

صفات مورد بررسی	
گونه	میزان اسانس
دناپی	A1.64
آنا تولی	B 0.64
باغی	B 0.93

منابع

- ۱- زرگری، ع . . ، ۱۳۶۹ . گیاهان دارویی (جلد چهارم) . موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران
- ۲- رحیمی فرد، ن .، پاکزاد، س .، شعیبی، ش .، ۱۳۸۸ . بررسی اثرات عصاره و اسانس آویشن باغی و آویشن شیرازی و میخک بر روی سلول های vera ·hela·hep2 در محیط کشت سلولی با روش MTT
- ۳- جمزاد، ز . ، ۱۳۷۲ . آویشن ، انتشارات موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع . نشریه شماره ۹۱ .
- ۴- جباری، ر . ، دمینی دهقی، م . و مدارس ثانوی، ع . ، ۱۳۸۷ . ارزیابی بهینه کاربرد نیتروژن در تراکم های مختلف بر عملکرد رویشی آویشن (Thymus vulgans L) در منطقه معتدل و سرد . همایش علمی توسعه گیاهان دارویی ایران . اسفندماه ۱۳۸۸
- ۵- مؤمنی، ت . و شاهرخی، ن . ، ۱۳۷۱ . اسانسهای گیاهی و اثرات درمانی آنها . موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران
- ۶- زارع زاده، ع .، میکویلی، م .، عرب زاده، م .، ۱۳۸۶ . بررسی فنولوژی و سازگاری گیاهان دارویی کشت شده در کلکسیون استان یزد. فصل نامه علمی - پژوهشی تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران، ۲۳(۲) : ۲۱۷-۲۰۴